

עומקא דפרשה

- יש שבר ליבולון
- שער הציון
- תגובות

- שותפות יששכר וזבולון
- כח זבולון בת"ת
- שיעור תמיכת זבולון

פר' ויחי - בענין יששכר וזבולון

בס"ד ערש"ק י"ד טבת תש"פ

זבולון תומך ביששכר או נותן לו חצי

הרב מאיר מנדלסון

כתב הטור (י"ד רמו) כל א' מישראל חייב בת"ת... ומי שא"א לו ללמוד שאינו יודע כלל ללמוד, או מפני טרדת הזמן יספיק לאחרים הלומדים, ותתחשב לו כאילו הוא למד בעצמו, כמו שדרשו חז"ל בפסוק "שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך". ויש לברר, האם די בכך שזבולון יתמוך ביששכר מה שהוא צריך כדי פרנסתו לחודש, ועי"ז אפשר לעשות שותפות "יששכר וזבולון" ואפי' כשהעשיר מרויח מליונים. או דילמא העשיר צריך לחלק שוה בשוה - שזבולון יתן חצי מהרווח שלו, ליששכר.

א. השיטות שצריך לחלק שוה בשוה - איתא בתנחומא (ויחי יא') וז"ל קדם זבולון ליששכר, ולמה, שזבולון עסק בפרקמטיא ויששכר עסק בתורה עשו שותפות ביניהם, שיהא פרקמטיא של זבולון ליששכר עיי"ש. גם הבית יוסף בשו"ת אבקת רוכל (סי' ב') משמע שסובר הכי, כמשמדרב אם מותר לכל אדם לעשות "יששכר וזבולון", או רק למי שהוא דחוק. וז"ל לא הותר אלא למי שאינו מרויח כדי פרנסתו, ואם לא יתנה עם זה, יצטרך לחזור אחרי פרנסתו, ויתבטל מד"ת לגמרי, ולכן הותר לו לתת חצי חלק שכר לחבירו, כדי שיתן לו חצי ממה שהוא מרויח, וה"ז דומה לעוסק בתורה חצי היום ועוסק במלאכה חצי היום. אבל אם מרויח כדי פרנסתו אסור להתנות, ואם התנה ה"ז בכלל "דבר ד' בזה", עכ"ל. גם האור החיים הקדוש (שמות ל, יג) בענין אם מפסיד חלקו אם עושה השותפות, כותב וז"ל, תיקון למי שאינו בן תורה במה יתן כופר נפשו כי הוא בור ריק אין בו מים, וזה אומר "כל העובר" וגו' יתן מחצית השקל ליששכר וזבולון, ושמעון אחי עזריה (סוטה כא.) ורבים כהאשר יחצון כספם לעומלי תורה, עיי"ש. וכן בחיי אדם (י, א) מש"כ ויכול אדם להתנות עם חברו שהוא יעסוק בתורה והוא ימציא לו פרנסה, ויחלוקו לפי ערך בשכר תורה ובשכר שירותיו, עכ"ל. והאג"מ (ח"ח י"ד לז, ד, ו), לומד שבשותפות יששכר וזבולון צריכין לחלוק שווה בשווה דווקא, [זולת כשהזבולון הוא עשיר מופלג שאין היששכר זקוק לסכומים גדולים כאלה]. ועיי"ש שגם יששכר לא יוכל לומר שאינו רוצה ליתן חצי שכרו משכר לימוד אלא פחות מזה. דהרי מקליש בזה את גדל המצווה דתמיכת לומדי תורה שעושה זבולון, וגם החסד הגדול שעשה עמו זבולון שע"י יכול ללמוד תורה, עיי"ש באריכות.

ב. השיטות שזבולון צריך רק לפרנס את יששכר - אולם משתי מדרשים משמע שמספיק לזבולון רק לפרנס את יששכר. ע"ל במד"ר (בראשית צט, ט) "זבולון לחוף ימים ישכון" הרי זבולון קודם ליששכר, שכן מיחסן יששכר וזבולון, ולמה כן. אלא שהי' זבולון עוסק בפרקמטיא ויששכר עוסק בתורה. וזבולון בא ומאכילופיכך קדמו. עליו הכתוב אומר "עץ חיים היא למחזיקים בה" יששכר כונס וזבולון מביא מאניות ומוכר ומביא לו כל צרכו, עכ"ל. הרי לא כתוב שזבולון היה מחלק חצי רק מאכילו כדי צרכו. וכן בויק"ר (כ, ב) עתיד הקב"ה לעשות צל וחופות לבעלי המצוות אצל בני תורה בג"ע... "שמעון אחי עזריה אומר "משמו", והלא שמעון היה גדול מעזריה, אלא ע"י שהיה עזריה עוסק בפרקמטיא ונותן בפיו של שמעון לפיכך נקרא הלכה על שמו. ועיי"ש שזבולון נותן לתוך פיו של יששכר, ע"כ. ואחי הרב אהרון שליט"א, הראה לי רש"י בזבחים (ב.) "שמעון אחי עזריה" ע"ש שעזריה עסק בפרקמטיא וסיפק צרכי שמעון אחיו בשעה שהיה עוסק בתורה, ע"כ. וכן משמע מהטור לעיל "ספיק לאחרים". וכן בשבט מוסר (פ"א דף ו, ז), שאם אירע לאדם שלא למד בבחרותו ונשא אשה ומטופל בבנים באופן שאין לו פנאי לעסוק בתורה כל ימיו, אל יתיאש כיון שלא למדתי אין לי תקנה. ואעשה מה שלבי חפץ, עיי"ש שאם עשיר הוא יתן ממונו לת"ח לחלוק עמה בשכר הלימוד כזבולון עם יששכר, ע"כ. כאן הוא לא מפרט ליתן חצי, רק יתן ממונו לת"ח. וכן לומד הפלאה (פתחא זעירא אות מ) בהקדמתו למס' כתובות, "הספקת ת"ח". גם החפץ חיים בשם עולם (ח"ב פ"ז בהג"ה) לומד כדי פרנסתו, בעל עסקים שלא יוכל לקחת חלקו בתורה, להתאמץ בכל עוז עכ"פ לקחת שותף יששכר לקנות חלקו בתורה ע"י... ולתת לו כל צרכי חיותו בשלמות למען יהיה פנוי רק לעסוק בתורה... כל זה אם

שותפות יששכר וזבולון

הרב משה חיים לייטנר

בברכת יעקב ברכות זבולון ויששכר נאמרו בפרשיות נפרדות כמו כל השבטים, כמו שכתוב (מט, יג-יד) זבולון לחוף ימים וגו' יששכר חמור גרם. אבל בפרשת זאת הברכה, בברכת משה ברכת זבולון ויששכר הוקבעו ביחד באותו פרשה (ובאותו פסוק), דכתיב (לג, יח) "שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך. משא"כ שאר השבטים.

ונראה להסביר הענין ע"פ מש"כ רש"י בזאת הברכה שם שזבולון ויששכר עשו שותפות שזבולון יוציאן לפרקמטיא ומשתכר ונותן לתוך פיו של יששכר, ויששכר יושב ועוסק בתורה וזבולון יש לו שותפות בשכר תורתו. ומכיון שזבולון ויששכר הוי שותפין וכיחידה אחת לכן הוקבעו בפרשה אחת, אבל בזמן יעקב אבינו עוד לא התרקמה שותפות זו לכן הם בפרשיות נפרדות.

ובכל זאת גם לפני שותפות זו יששכר התמסר ללימוד התורה כמ"ש 'יששכר חמור גרם' ופירש"י "סובל עול תורה כחמור חזק שמתעניין אותו משא כבד", ע"כ. ובמשך הזמן כשראה זבולון המסירות הנפש של יששכר לתורה גם הוא רצה להיות שותף בענין. (ואע"פ שגם בברכת יעקב ליששכר רש"י מזכיר שותפות זו, זה היה על שם העתיד 'זבולון לחוף ים ישכון' משא"כ אצל יששכר כתוב "יששכר חמור גרם" וגו' גם עכשיו).

אולם יששכר לא חיכה לתומכים או זדיכים בדמות זבולון כדי להתמסר ללימוד אלא למד גם בלי תנאים של תמיכה, ומסר נפשו על זה וסבל עול התורה כמ"ש רש"י. והנה כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ (אבות ג.) ולכן לבסוף זכה יששכר שזבולון ירצה לתמוך בו ולהסיר ממנו דאגת עול הפרנסה. ולמדוין מכאן שההתחלה צריכה להיות במסירות נפש ולא לחכות לתנאים נוחים וה' הטוב זיכהו בדבר הספיק לו (וכלשונו הרמב"ם בסוף הל' שמיטה ויובל).

כח זבולון בת"ת ובהחזקתה

הרב צבי יהודה קראוס

מקובל לחשוב שיששכר היה השבט של לומדי תורה ואילו זבולון לא היו מופלגים בתורה טפי משאר שבטים אלא היה עוסק בפרקמטיא, וכן באמת משמע ברש"י פ' וזאת הברכה עה"פ שמח זבולון בצאתך וז"ל, 'זבולון ויששכר עשו שותפות, זבולון לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר ונותן לתוך פיו של יששכר והם יושבים ועוסקים בתורה, אולם מדברי רש"י בפ' במדבר נר' דלא כן הוא, דז"ל עה"פ והחוננים לפני המשכן קדמה... משה אהרן ובניו, וז"ל, 'סמוכין להם דגל מחנה יהודה והחננים עליו יששכר וזבולון, טוב לצדיק טוב לשכנו, לפי שהיו שכניו של משה שהיה עוסק בתורה נעשו גדולים בתורה שנאמר יהודה מחוקקי ומבני יששכר יודעי בינה וגו' ומזבולון מושכים בשבט סופר', ומבואר דשלשה שבטים הללו כולם היו מופלגי וגדולי תורה. וכן בפ' וזאת הברכה משמע כן שעה"פ כי שפע ימים יינקו פירש"י וז"ל, 'כי שפע ימים יינקו יששכר וזבולון והיא להם פנאי לעסוק בתורה', משמע שעסקו בתורה טפי משאר השבטים.

עוד יש להעיר דבימינו מקובל להשתמש במושג של 'זבולון' בעשיר שמחזיק לומדי תורה, אולם באמת מדברי הזוה"ק משמע שזבולון לא החזיק ביששכר מחמת רוב עשרו, דז"ל הזוה"ק פ' ויחי (מובא בשמירת הלשון שער התורה פרק ה'), 'אמאי אקדים בברכאן זבולון ליששכר תדיר, והא יששכר אשתדלותיה באורייתא...אלא זבולון זכי על דאפיק פתא מפומיה ויהב לפומיה דיששכר', ומשמע דזבולון קמץ מפתו ונתן ליששכר מתוך מסירות נפש, ועבור זה זכה לעשירות וכמבואר בהמשך דברי הזוה"ק.

יש שר לזבולון

הרב ישראל מנשה וינגרטן

א. שכל את ידיו... המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים. יש לבאר: א] למה גם כאן שינה יעקב בין הבנים, ולמה לא זכרוהו כמינו שהזהירו [שבת י:]: 'לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים. והא גופא צ"ע דסוכ"ס לא מצינו שגנרם מזה איזה קלקול. ב] ובהנהגת יוסף צ"ע מדוע בא לשנות מקום ידי אביו אחר שלהדיא שיכל יעקב את ידיו בדוקא. וגם אמאי הניע עצמו לכך רק לכשכילה יעקב ברכתו, ולא הקדים את נסיונו זה למנוע ברכת הסב שלא כהוגן [- לשיטתו דיוסף]. וביעקב יש לשאול לשם מה 'שיכל ידיו' ולא הורוהו להחליף בפשוט את מקום הנערים כבסיפא 'וישם את אפרים לפני מנשה'. ג] 'המלאך הגואל אתי מכל רע יברך את הנערים', וברשי" - 'מנשה ואפרים'. ופלא שהקדים רש"י את מנשה לאפרים, ועוד פלא שאף בפירש"י לגמ' [סוטה לו: ד"ה וידגן] הקדים למנשה, 'שברכך יעקב למנשה ואפרים'.

ג. ויש לבאר דמאברהם נוסד ענין ה'אבות' שקרא ה' שמו עליהם בעולמו, והאציל עליהם לברכה' להורישם לבניהם, ולכן עד שנולד יצחק וקרא עליו ה' שמו, עוד נסתפק אברהם בישמעאל וביקש עליו 'לו יהיה לפניך', [ותאור 'חי' שהעתיר בעדו 'לו יהיה' הוא ה'אבות' וסילק אברהם לבני הפילגשים מעל פני יצחק 'בעודנו חי' שלא יטלו ברכת אבותו [יעו"ב תיב"ע כה,יא]. וגם בהוולד ליצחק ב' בניו יעקב ועשו עוד בירך שניהם אלא שקדם יעקב והותיר עבור עשו אחיו רק ברכה בתנאי ד'כאשר תריד'. ואי שבמהותם שייכא בהו ברכה משותפת של עבודת ה' כיששכר וזבולון.

ד. 'יששכר וזבולון'. הנה מצינו במעלת שותפות זו מעין סתירה במפרשים. דבספר תולדות יצחק [בראשית מט יג] כתב [בברכות יעקב] ששכר וזבולון יותר משכר יששכר חז"ל: 'זבולון לחוף ימים. ראוי היה שיקדים ליששכר שנולד ראשונה, והקדים זבולון, לומר שהמחזיק יד לומדי התורה יש לו שכר יותר מהלומד'. ולעומתו כתב הש"ך עה"ת [דברים מו:א] [בברכות משה] 'וראה שמה שקיצר בברכתו של יששכר הוא לפי שמי שלומד ועוסק בתורה לשמה אין שום ערך ואין קץ לשכרו, כמו שאחז"ל [ילקוט תק"ח] כל הנביאים כולם לא נתנבאו אלא לעושה פרקמטיא לת"ח אבל ת"ח עצמו עין לא ראתה'. ע"כ. וא"צ ב"ב ברכת מי גדולה יותר, של יששכר הלומד או של זבולון המחזיק. וביארו בזה האחרונים דיש ב' מיני זבולונים. יש שלאמיתו הוא חפץ לעסוק בתורה ואך מפני שנועד 'לחוף ימים יטוב' ואינו יכול לעסוק די בתורה אז בודאי שהיה גם כן קובע עתים לתורה אלא מחמת שהיה עסוק במשא ומתן כמו שאמר הכתוב 'זבולון לחוף ימים' וגו' לא היה יכול להתבונן כל כך והיה מתחבר ליששכר. [כ"כ בפתחא זעירא לבעל הפלאה לכתובות אות לט, והרחיב שם ש'זבולון' כזה גדול שכרו מהיששכר שהם מאכילים מן לת"ח].

והזבולון והשני סובר שזבולון מן הת"ח חלק מתורתו כדרך שאר מו"מ. אמנם חלילה מחשוב כן וכו' ימכור ת"ח אפילו שעה אחת בעו"ב בכל חי עוה"ז כמו שאמרו חז"ל וכ"ש שעה אחת בתורה שהיא חשובה מכל חי עוה"ב... אלא הענין הוא שכל אחד מקבל שכרו משלם וכמו שאמרו המשל מנר שמדליק ממנו ואין מחסר אורו כן המחזיקים נוטלים שכרם מאת ה' מן השמים ואינם נוגעים ח"ו בחלקן של התלמידים חכם... עכ"ל. ובה"ג פשיטא ששכר יששכר גדול משכר זבולון, ונתיישבה הסתירה.

ה. והנה ביעקב ועשו בפועל לידתם היתה משותפת כמעט כאחת בהיותם בשליה אחת [כ"כ בס' ישועות מלכו], וראויה היתה ירושת האבות לשניהם כאחד, לעשו כל הגשמיות ויוזיל ממנה ליעקב. ומחמת שנהג עשו ברמאות ובהונאת הממון בשאלת שותפותו זו וכמ"כ במדרש וביארו ביה"ל בראשית כה ל וברדרשות ג', מילט ממנו יעקב את כל חלק ה'זבולון' הן ה'א' והן ה'ב'. [אמנם יצחק שייר בעדו לכה"פ את חלק הזבולון הב' 'עי' אב"ע כה לד] עד שנתוודע ש'בארץ נכוחות יעול' דיחריב את ביהמ"ק [מגילה ו.ו] והפקיע עצמו לגמרי מנחלת ב' עולמים].

אכן מעיקרא נותר כח בידי עשו לשוב להיות 'זבולון' לימין יעקב אחיו ע"י שהיה נישא ללאה ולחילופין לדינה בת יעקב, והבריח יעקב את לאה לאהלו ומנע דינה מאחיו, ובכך הותיר אבינו לעצמו את כל האבהות והברכה, ורק הוכרח ע"ז נסיונות רבים בהימלט ביתה לבן, ונזקקה לאה הבכורה [העתידה לעשו] להשיר ריסייה בדמעה, ותוצאת החבאת דינה הפילתה לידי שכם. ולבסוף נוסד שותף לאבהות יעקב והוא יוסף. וכדאי 'והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה' [וע' באוה"ח].

ומעת שחלק הבכורה שנלקח מעשו נועד ליוסף, נעשה הוא המשביר לכל השפע הגשמי שבעולם. ורבו נסיונות יוסף בהשלים חלק אבהות זה עם אסנת בת לאה ממעשה שכם, ונתגלגלו בידיה למצרים, [וברכתה בסופה 'והברכה את יוסף על אחיו']. ולכשנגלה לאביו ועודו במעלתו אז שב יעקב אף הוא למעלתו כדכתיב 'ותח' רוח יעקב, ואז אמר 'אלכה ואראנו טרם אמות' - ונעמיד אבהותנו בשלמותה. ומעתה מבואר שזכה יוסף לב' חלקי בכורות, האחד - חלק בבכורת סבו יצחק עם יעקב אביו וכנ"ל, והשני בבכורת יעקב כבקרא דקיבל הבכורה דראובן.

ו. ולזאת ברגעי הפירוט יוסף מיעקב אביו שהוא שותפו לבכורת יצחק, הריהו מתברך בב' ברכות: א] ברכת ה'אֱלֹהִים אשר התהלכו אבותי לפניו אברהם ויצחק, וברכה זו נעשית לשני בניו כאחד בשיכול היד, לאמור שיקבלו כאחד את ב' החלקים, הן בחינת 'יששכר' והן בחינת 'זבולון' ולא יהיה פירוד ביניהם כשהיה ביעקב ועשו. ב] ה'אֱלֹהִים הרעה אתי מעודי עד היום הזה, והיא ברכת בכורת יעקב גופיה שהוא עמוד התורה, והיא אינה נעשית ב'שיכול' אלא 'וישם את אפרים לפני מנשה'.

ז. ואכן בברכה הא' ד'שם אבותי אברהם ויצחק' מסכים יוסף שראויה להיעשות כאחד ובשיכול הידיים להכפיץ עצמו לתורת יעקב, וכ'שותף' ליעקב בזה אוחו בידו כדי לקבל הברכה הב' מ'אביו' יעקב, ואומר יוסף 'לא כן אב'י, והריהו מבקש שבברכה זו יעדיף את מנשה [להיותו עיקר כח יוסף המשביר], אולם גם בזה מגלה לו יעקב שדוקא 'הושע' יהא מנהיג ישראל, ולכן אז 'וישם את אפרים לפני מנשה' להדיא, ולא ב'שיכול'.

מעשה קנין בהסכם יששכר וזבולון

הרב משה אליעזר ואכטפוגל

מעשה בזבולון העשיר שערך הסכם עם יששכר שנותן ליששכר כסף חודשי עבור הסכם יששכר זבולון, והנה בחודש אחד באו ליסטים מזויין ושידדו את הכסף שקיבל יששכר מזבולון. זבולון טוען שכבר נתן לו כסף וכבר קנה וקיבל השתתפות בתורת יששכר גם לאותו חודש, ואילו יששכר טוען שאף שבודאי יש לזבולון מצוה בכסף שנתן אך למעשה אין לו שותפות בתורתו של יששכר לאותו חודש כיון שלמעשה הכסף לא סייע ללימוד תורה.

דהיינו שנחלקו אם נתינת הכסף הוא מעשה קנין ההשתתפות, ומקנה בזה חלק בתורה שילמד או שהשתתפות רק כשלמעשה למד תורה בגרמתו של זבולון.

והחזון איש (קובץ אגרות ח"א מ"ו) כתב שאין השתתפות יששכר וזבולון קנין ממש כי 'אין התורה בכלל קנינים גשמיים שיצאו מרשות לרשות'.

אך באגרות משה (יו"ד ח"ד סי' לז) כתב שבהיא הנאה שנעשה שותף בתורת יששכר גמר זבולון ומקני, ובהיא הנאה שיכול יששכר ללמוד בלא הפרעה, גמר ומקני תורתו, ולכן לא צריך מעשה קנין אחר, שזה גופא מעשה הקנין. ומשמע בדבריו שיש קנין. ונראה שאינו חולק על החזו"א בזה, שמה שכ' החזו"א שאין התורה יוצאת מרשות יששכר, ודאי הוא כן לכו"ע, שנשאר התורה אצל יששכר, אבל גם לזבולון יש חלק בו, כנר לאחד נר למאה.

והנה החפץ חיים (אהבת חסד ח"ב פ"כ) אחר שמביא חידושו של השטמ"ק (כתובות ו) שלא אמרינן אל יבזבז יותר מחומש עבור תמיכת תלמוד תורה מוסיף וז"ל 'וכן בדין אחרי שעבור זה יש לו חלק בשכר תורתו כמו שמצינו ביששכר וזבולון ששבת זבולון היה מחזיק לשבת יששכר והיה נוטל חלק בשכר תורתו' וצריך להבין מה סברת הח"ח בזה, והרי בכל צדקה מקבל שכר מצוות צדקה, ובכ"ז אל יבזבז.

ונראה שכוונתו שכמו שמותר לאדם להשקיע יותר מחומש בהשקעה של מטלטלין ה"ה כאן שקונה חלק ממשית בתורה ובזכויות של חברו. אין כאן מעשה של מבזבז אלא מעשה קנין של דבר ממשי היקרה מפנינים וכל חפצין לא ישוו בה. (אמנם סברא זו עדיין אינו מספיק לפי טעם חז"ל שאל יבזבז ויגיע לידי עניות, ועיין בשטמ"ק שם שמסוגלת התורה הנושא את נושאו להשלים חיסרון הכסף שאצל זבולון ואכמ"ל.)

אך לכאורה א"א לומר שעצם נתינת הכסף הוא מעשה קנין ההשתתפות, שהרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ותורת יששכר עדיין אינו בעולם, אך יש לדון אם יששכר וענין דקל לפירותיו, ועיין שו"ע חו"מ (סי' ס"ו) "המחייב עצמו בדשלב"ל ושאינו מצוי אצלו, חייב, אע"ג דאין אדם מקנה דשלב"ל" ועיין ברמ"א (חו"מ רט ס"ח) שכתב י"א דאין אדם מקנה דשלב"ל, מ"מ אם (המקנה) רוצה לקנות, מקני ג"כ, ולכן שנים שהקנו זה מזה ע"מ שיקבל אחד מהן מאחר, שלכל מי שיתן (לו) יחלוק עם חברו, דקנה שיכול לקנות דבר שלא בעולם עכ"ל, והנה יששכר המקנה השתתפות בתורתו, קונה את הכסף של זבולון.

עכ"פ נראה שאף אם נימא כחידוש זה, שיש מעשה קנין בעצם נתינת הכסף, אך יש לדייק מלשון חז"ל שעד שבפועל נהנה יששכר מהכסף אינו נעשה שותף דז"ל במדרש (במדב"ר נשא פ"ג) "לפי שהיו זבולון ויששכר שותפים יששכר היה עוסק בתורה וזבולון היה עוסק בפרקמטיא והיה טורח זבולון ונותן לתוך פיו של יששכר" הרי שחז"ל הדגישו שהיה נותן לתוך פיו דוקא, והביא בפועל להנאתו. ולכן נראה בנידון דידן שהצדק עם יששכר. (אך א"צ להביא לו מזון דוקא אלא גם בממון משתתף, וכמ"ש שם במדרש "והרחיב ידיו לפזר ממונו ליששכר כדי שלא יצטרך שבת יששכר לפרנסה ולא יתבטל מלעסוק בתורה לפיכך זכה זבולון להיות שותף לתורה").

« המשך מעמ' 1:

מחזיק אותו בכל צרכיו דאז נעשה עמו שותף ממש, ע"כ. גם באהבת חסד (פ"כ ה"ד) לומד כדי פרנסתו, כשמדבר באיסור לבזבז יותר מחומש - אבל להחזיק התורה מצדד השיטמ"ק (כתובות מו) דלא שייך זה כלל, וכן בדין אחרי שע"ז יש לו חלק בשכר תורתו כמצינו ביששכר וזבולון ששבת זבולון היה מחזיק לשבת יששכר... מזה משמע שהחזקה היה הרבה יותר מחומש, ע"כ. וכן משמע מאגרות החזו"א (א, מז) בנוסח הסכם בין יששכר לזבולון "בעזרת תמיכתו" וכן הביא בס' אילת השחר (דבר' לג, יח) שהחזו"א לא סבר שצריך לתת חצי ממה שמרוויח. ומוסיף ולכא' לשון רש"י "ונותן לתוך פיו של יששכר", משמע שנותן לו רק כדי פרנסתו דהיינו מה שצריך להכניס לפיו ולא יותר, ע"כ. וכן סובר הגר"ש אלישיב זצ"ל בס' הערות (סוטה כא). רק שיש לו חידוש, שהכלל ביששכר וזבולון הוא רק במסייעו במידה שבלא סיועו לא היה לומד אלא היה יוצא לעסק, אבל אם היה לומד גם בלא סיועו, ורק עכשיו לומד עם יותר הרחבה, אין זה שותפות דיששכר וזבולון, אלא יש לזה דין של תמכו דאורייתא גרידא, ע"כ. וכ"פ המנחת יצחק (ח"ו, ק ח"ז, ז, פז, ג) וכן בשו"ת שבת הלוי (ח"י, י"ג), והגרע"א (רמ"ו מביא מהאש דת, וכן התורת חיים (ב"ב עה). לכתחילה לחלוק חצי ובדיעבד לתומכו.

שער הליון

גדר שותפות יששכר וזבולון

כתב הרמ"א (יו"ד רמז) ויכול אדם להתנות עם חברו שהוא יעסוק בתורה והוא ימציא לו פרנסה ויחלוק עמו בשכר, ומקורו מרבינו ירוחם. אך הרמב"ם וכן השו"ע לא הביאו כלל הא דיששכר וזבולון, ויתכן דנחלקו אם הוא דין מיוחד בהל' ת"א או דהוא ככל שותפות, דמשו"כ א"צ להזכירו.

ובאמת במקור הענין במדרשים [ב"ר ויחי פצ"ט, ט. ויצא פע"ב, ה. ויק"ר פכ"ה, ב] לא הוזכר כלל דהתנו ביניהם אלא שמאחר וכך היתה המציאות שזבולון מאכיל את יששכר ומחזיק בתורתו, ממילא זוכה לשכר וכו'. אמנם בתנחומא (ויחי) אי' **"עשו שותפות ביניהם"**, [והובא ברש"י וזאת הברכה, ועי' תשב"ץ ח"א קמד, ועי' מנח"י ח"ז פז].

ויתכן דתליא בפלוג' הקדמונים אם שכר העוה"ב הוא שכר או חסד ומתנה, דלש"י הא' יתכן דשייך מכירה ושותפות בזה, אבל אם הוא חסד (ד' הרמב"ן), לא יועיל בו שותפות [שהרי אין למקבל שום בעלות על השכר], ושייך רק בתור שכר נפרד על החזקת תורה.

והטור הביאו כאסמכתא לשכר המחזיק תורה, ולכאו' פליג ע"ד רבינו ירוחם שצריך להתנות לשם כך. ונפק"מ גם לענין שכר יששכר, דלהטור פשיטא דאין נגרע.

באהבת חסד (פ"כד, כ') דבישו"ז לא נאמרה תקנת אל יבזבז יותר מחומש, מכיון שמקבל שכר תורה, ומבואר דאינו מדיני צדקה אלא מדיני שותפות. וכ"פ האג"מ (יו"ד ח"ד) דזבולון אינו יוצא יד"ח צדקה בזה דהיא שותפות. ועי' צדקה ומשפט פ"א (סוף העל' פה) דא"א לתת חלקו ממעשר, שהרי קונה את זכות הלימוד וה"ז כקונה חפץ, [אא"כ התנה ע"ז בתחילת המעשר].

באבקת רוכל (ב) כ' דלא הותר ההסכם אלא לת"ח שאין לו כדי פרנסתו, אבל בלא"ה ה"ז מוכר שכר עסק התורה שלא לצורך פרנסתו, וגדול עווננו מנשוא שבוזה שכר עסק התורה.

שכר זבולון

במ"ר ויצא איכא ב' פ' בפס' שמח זבולון בצאתך, ממה שיששכר באהלך. וי"א יש שכר באהלי זבולון. ופ' העץ יוסף דהפ' הא' שזבולון מצליח בפרקמטיא ע"י שמחזיק את יששכר בתורה. ולי"א הפ' דיש לזבולון שכר תורה ע"י שמחזיק את יששכר. ולכאו' נחלקו האם רווח זבולון מהשותפות הוא בעוה"ז או בעוה"ב. ועי' בפרישה (יו"ד רמז ג) שפ' שמח זבולון בצאתך ר"ל בהוצאת הממון, משא"כ יששכר שיש שמחה בעוודו באהל [ועי"ז כ' הכלי יקר, ועי' אוה"ח שם], ומשמע דשכר זבולון בעוה"ז.

אך בויק"פ פכ"ה (ב) אי' דנותן לו שכר בעמלו, משמע דהוא שכר העוה"ב. וכן בל' רש"י בזבחים והתנו ביניהן שיהא חלק לעזריה בשכר תלמודו של שמעון. [ומשמע דלא הוצרך התנאי לחיובי עזריה אלא רק לחלקו בשכר שמעון]. וכן ברש"י סוטה שיחלוק בזכות למודו. ועי' ש"ך סק"ב [הובא לעיל] דמקבל חצי שכר לימודו. וכן לכל הש"י שנגרע משכרו של יששכר.

כ' החיד"א בראש דוד (פ' קדושים) דהמחזיק ת"ח כשבא לעולם העליון "זוכה שומלמים לו כל התורה שלמד הת"ח", דאל"כ אין לו הנאה כיון שאינו מבין, עי"ש. וכ"כ הח"ח בשמיה"ל (ש"ג פ"ו).

היוסף אומץ (ח"ב פרק סדר הלימוד) הק' מה מעלת התנאי דלכאו' מרגע גרע שהרי המחזיק תורה סתם נחשב כאילו לומד בעצמו, ועי' התנאי מקבל רק חצי. ותי' דמהני בתנאי עם חכם המלמד תורה לתלמידים שחצי שכרו הוא יותר מכפל כפליים של שכר לימוד תלמיד.

מעלת זבולון

במ"ר ויחי מבואר שקדם ליששכר לפי שמאכילו. ופי' באשד הנחלים על המדרש דלכן הוא הגורם ונחשב ראשון. [ועי' מדרש (בתו"ש רט) שפ' "יששכר חמור גרם" - חמורו של זבולון גרם ליששכר להיות בן תורה]. ובתנחומא אי' לפיכך הקדים זבולון ליששכר שאלמלא זבולון לא עסק יששכר בתורה.

אך במושב זקנים לבעלי התוס' כ' [ולכך הוצרך לברכו קודם יששכר, שאם אין קמח אין תורה]. וכ"כ הנחמד למראה על המ"ר ויצא פ' דזבולון קודם לברכה כיון שהוא צריך לפרנס את יששכר, [ז"א דגם ברכת יששכר תלויה בזבולון]. ול' החזקוני ע"י שזבולון היה עוסק בפרקמטיא בגלל יששכר, מונה זבולון תחילה, ועי' רבנו בחיי.

ועי' בשו"ת טעם ודעת (ח"א רז) דזבולון הוקדם לרמוז שצריך לעשות את ההסכם ביניהם לפני הלימוד של יששכר, דאח"כ ל"מ כמ"ש הרמ"א בס' רמז.

עי' במדב"ר פר' נשא (יג, טז) למה זכה זבולון להקריב שלישי, לפי שחיבב את התורה והרחיב ידיו לפזר ממונו ליששכר... לפיכך זכה זבולון להיות שותף לתורה והיה חברו של יששכר...

שער הליון

התחייבות וזבולון

לשון רש"י בזבחים (ב) - וסיפק צרכי שמעון. ומשמע דסגי בזה וא"צ לתת לו מחצית מרווחיו. אך עי' ש"ך רמז סק"ב כלומר שכר תורה ושכר מה שירויח זה יהיה בין שניהם יחד. ורעק"א בשו"ע ציין לס' אש דת (וילך), ושם נתבאר דמ"ש הש"ך היא מדרגה ראשונה, אבל שייך שותפות יש"ז גם כשנותן ליששכר כדי פרנסתו, אפ"ל אם אין זה מגיע לחצי מרווחיו.

והב"י בשו"ת אבקת רוכל (ב) דקדק ברש"י בסוטה שלגבי שמעון ועזריה לא כ' שהיה מפרנסו, ומשמע שהיה חולק עמו כל מה שהרויח אפ"ל יותר מצורך שמעון. וכ' דמ"ש רש"י בזבחים שסיפק צרכי שמעון, היינו ע"י שהיה נותן לו חצי.

וכ"כ הח"ח (אהב"ח פ"כ ד) להוכיח דהיה נותן הרבה יותר מחומש, ממדרש בפר' נשא דכשם שהיה לזבולון חלק בשכר תורתו כך היה ליששכר חלק בממונו של זבולון. והאג"מ (יו"ד ח"ד לז) נקט לדינא דדוקא כשנותן חצי מרווחיו.

אכן הח"ח שם כ' דבכל החזקת תורה יש לו חלק בשכר לימודו, כמו שמצינו ביששכר וזבולון, וכל כמה שיוסיף להחזיק כך יתווסף לו חלק בשכר התורה. [ועי' שם עולם החזקת תורה שער ההתחזקות פ"ו]. ומבואר דענין ליששכר וזבולון אינו דוקא בחצי חצי אלא בכל החזקת תורה. [אכן ילה"ע דבאחרונים נראה דלא ס"ל הכי, דלא כל החזקת תורה בגדר יששכר וזבולון. אמנם בד' הטור מדוק' כהח"ח]. ועי' מנח"י ח"ז פז דבאופן זה יוכל להשתתף עם עוד נדיבים חלק כחלק להשלים לו פרנסתו, ויתן להם כפי חלקם בלימודו.

שכרו של יששכר

נחלקו הפוסקים אם נגרע משכר יששכר בתורה, רעק"א בשו"ע הביא מדברי רבינו ירוחם (שהוא מקור הדין) שכ' "ומסתברא שהעוסק אבד שכרו שכבר ביטל חלקו". וכ"פ הש"ך שחולקים גם את שכר התורה, וכ"נ מהאבקת רוכל (ב) הג"ל.

וכ"כ החיד"א (ראש דוד קדושים) דאין לו במה שלומד כי אם החצי. וכ"ד הגר"ח בכתר ראש (סד) ועי"ש דמ"מ ראוי לעשות כן, דעי"ז יהיה נח"ר לפני הקב"ה יותר. ובס' הל' הגר"א הובא מכת"י הגר"י מסלטנ בשם הגר"ח דצריך לשייר לעצמו לכה"פ שש שעות שאין למחזיק חלק בהן. ועי' מש"ח בפר' בפס' "ויהי למס עובד" שהוא על מה שיששכר נותן חלק משכר תורתו לזבולון. ועי' משיב דבר (ח"ג יד) דמ"מ לא נגרע משכר הלומד רק בחלק התורה שנוסף ע"י המחזיק.

אך דעת האוה"ח (פר' כי תשא) שלא נחסר כלום מהת"ח, וכ"ד ההפלאה בפתיחה (מג). וכ"כ החי' הרי"ם (יו"ד רמז). ועי' שפ"א ויחי (תרנ"ג) דגרמז בשם יששכר - יש שכר דפעמיים יש שכר גם לזבולון ולא נגרע חלקו.

המהר"ם אלשקר (קא, ציינו רעק"א) כ' בשם רב האי גאון שאין שייך מכירה כלל בשכר מצוות אלא צדקת הצדיק עליו תהיה, עי"ש. ולכאו' מוכרח מזה דזבולון אינו מגרע מחלק יששכר. אך הדברי מלכאל (ח"ד פא) ה"ר ממנו להיפך, דלא טוב עשו שמעון ועזריה כיון שא"א למכור חלק בשכר תורה.

איש ואשה כיששכר וזבולון

בגמ' סוטה (כא). באגרא דמקרין ומתניין בנייהו ונטרן להו לגבריהו עד דאתו מבי מדרשא, מי לא פלגאן בהדיהו. וכך פסק הרמ"א (יו"ד רמז ס"ו), "אם עוזרת לבנה או לבעלה שיעסקו בתורה חולקת שכר בהדיהו". והוסף עי"ז בשו"ע הגר"ז הל' ת"ת (פ"א יד) אם עוזרת לבנה או בעלה בגופה ומאודה שיעסקו בתורה חולקת שכר עמהם, ושכרה גדול מאחר שהם מצויים ועושים על ידה.

ועי' רא"ש בכתובות (פ"ב סי' ו) שאשה המשגחת על לימוד בעלה ובניה "ראויה לכבוד כמאן דקרי ותני". ועי' פנ"י ברכות ז'. דשכרה כאילו למדה בעצמה.

והחיד"א במדבר קדמות (מלו) הביא דיש שפקפקו דת"ח ישאר נקי משכרו כיון שחצי לאשתו וחצי למחזיקו, [ובראש דוד כ' כן בשם מהר"ם גלאנטי], וכ' עי"ז החיד"א שמצא במפר' שהקב"ה נותן מתנת חנם לאשת ת"ח, כשיעור החצי מתורת הת"ח ולא ינוכה ממנו מאומה. ועי' בראש דוד פר' קדושים שהביא פלוג' הקדמונים באופן שהאיש לומד שלא לשמה ונעשית לו סם המות, אם האשה נוטלת את חלקה מושלם כיון שכוונתה לשמים. ועי' חת"ס ב"מ (ח): דאף שהת"ח אינו מהשלמים מ"מ המחזיק נוטל שכרו משלם, דמאי הו"ל למיעבד. ועי' בהקדמת קונטרס חנוכה ומגילה.

ובס' ברכת שמעון (ח"ב עמ' ססד) פ"י בזה מ"ש בשבחה של אשת חיל "בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר" דבטח בה לב בעלה שעוזרת לו לזכות בתורה כזבולון ליששכר, אבל מ"מ "שלל לא יחסר" שלא נגרע חלקו.

דרושים חברותות:

טלפון	שעה	מקום	נושא
0506-213-659	בוקר - צהריים	בית אבא / גמיש	גמיש
0527-651-483	9.00-10.30	רח' אור החיים והאזור	גפ"ת
0527-150-519	בוקר (כשעה)	בהמ"ד שאג"א / גמיש	מסכת סוכה
0548-468-589	10.00-12.00	נאות שמחה	מסכת סוכה
0533-178-993	6.30-7.30	נאות הפסגה	דף היומי
0504-156-695	10.00-11.00	נאות הפסגה	מסכתות ישיבתיות בעיון קל
0548-481-009	17.00-19.00	רח' שדי חמד ביהמ"ד יוצאי חברון	מסכת ראש השנה
0527-614-765		כולל רצופות	מסגרת 'ישיבה על קברו'
0527-614-765	22.15 / 6.00	בהכ"נ אהל תורה ריה"נ	למסור שיעור דף היומי
0527-183-837		אחה"צ	מסכת יומא
08-6499668	17.00-19.00	גמיש	גמרא גמיש, יסודי
052-7177760	6 שעות רצוף	גמיש	גמיש

לקביעת חברותא התקשר עכשיו: **0533-15-46-95** והשאר הודעתך

תגובות - המשך

שתתעשר [רואים שזה דבר חיובי]. 3. בתפילת רב בברכות טז: [שיש נוהגים לאומרה בברכת החודש] 'ותתן לנו וכו' חיים של עושר וכבוד'. 4. מובא בשם האריז"ל, בימים נוראים בעת שהחזן אומר בקדושה 'איה' אפשר לכיולבקש על עושר. 5. מה שיש אומרים אחרי שלום עליכם בשבת 'רבונו כל העולמים וכו' זכנו לקבל שבתות וכו' ומתוך עושר וכבוד'. 6. יש נוסח תפילה שחיבר התרומת הדשן לומר על הקברים כשבאים שם בער"ה [כפי המנהג המובא ברמ"א] ואומרים שם 'ושנזכה לעושר וכבוד'. ומכל הלין נראה שבקשה על עושר היא בקשה ראויה. [עוד יש לציין שבמדרש על הפסוק משלי שם מובא שהשנייה קשה מן הראשונה דהיינו פן אורש וגנבתי ותפשתי שם אלוקי הוא חמור יותר מן אשבע וכחשתי ואמרתי מי ד', דהיינו שהתוצאה של העניות גרועה מהתוצאה של העשירות].

הרב שלמה חיים אומן

תגובות

לגליון תקנה - הלבנת פנים

אודות מש"כ בשער הציון בטעם חומרותו וע"ע בתויו"ט דיליף בה' בדבר ה' בזו"ש והוא ההאדם שנברא בצלם אלקים. ומש"כ בשם הפמ"ג שגדר רבים ג', וע"ע בכרם נטע על סוטה שהאריך בזה. ומש"כ דבמר זוטרא לא היה סכנה כ"כ בהערות להגריש"א מטעמא אחרינא דהרי לא עושה מעשה והוי קרקע עולם [ובאילת השחר כ' מטעם המג"ג], אמנם עי' מהר"י מינץ סי' ז שמ' דהוי סכנה ממש וי"ל דהוי רק מקום סכנה דקיל כמו לפרנסה כידוע בהנוב"י תנינא, ול"ה פיקו"נ ממש, וצ"ע. וע"ע בשבה"ל ח קעב. דהמלבין פני"ח אינו נפסל לנשי"כ.

אודות הראיה שהביא הר"י **שיעור** לדעת המאירי שאין חיוב מסירות נפש מפני הלבנת פנים מדברי המדרש שיוסף עשה שלא כהוגן, מאידך מצינו במדרש תנחומא שאמר מוטב שאהרג ולא יתביישו אחי, ומשמע שכהוגן עשה. וסברתי שיש לתלות מחלוקת הראשונים במחלוקת המדרשים. אמנם זה אינו, שהרי בתנחומא הוא בשם רשב"ג והוא הסובר במ"ר שעשה כשורה מפני שידע שאינם שופכי דמים וע"כ צ"ל שלא היתה סכנה ממש רק חשש רחוק אולי לא יעמידו עצמם ע"כ אמר שלחשש קל כזה נכנס מפני הלבנת פנים, שו"מ שכן כתב בפינה תואר עי"ש. וא"כ אין להביא ראיה מהתנחומא כלל שמחוייב במס"ג. כמו"כ לאידך גיסא אין להביא ראיה מהמ"ר שאי"צ למסור נפש דל"מ להמשי"ח ועוד שקודם מ"ת שאני, עי' מנח"ש (ז ותניינא קלג), שפשיטא שכשמחוייב בדבר יקוב הדין את ההר ואין לחוש להלבנת פנים וא"צ גם להפסיד ממון כדי להמנע מזה. וא"כ גבי יוסף ג"כ הרי עשה עפ"י [דמסתמא ל"ר בב"ד וכ"ש קודם מ"ת] ואין לחוש להלבנת פנים. וראיתי לציין דהמאירי לאו יחידאה הוא דכ"מ בכלבו (ק"ח) ובמחזור"ו (תכו) שאי"ז דינא אלא שכך עדיף לו. וכ"ז הפנ"י והעיון יעקב ב"מ נט. ובס' משרת משה [פ"ה מיסוה"ת ה"ו - בד' הרמב"ם וכ' שאפשר שגם ד' התוס' כן ולא לישטמיט להפוס' להביאו ע"ש] ודברי שאול (להשו"מ) יו"ד שמה והנחל אשכול מילה עמ' 118 [בד' הרמב"ם וכה"פ ושאיפ' תוס' יתכן דל"פ כן להלכה] והתו"ת שסבירא להו שאין זה אלא רשות ולא חיוב ועי' בע"ז בחידושי הגרי"ז סוטה שם ובדברי יציב יו"ד נא ובשו"ת אבן יקרה סי' נז. ועי' מזה באורך בזכרון שמואל ס"ה טו. ולהנחל אשכול אסור למסור עצמו. ובשו"ת זכר שמחה קנח ג"כ ס"ל שאסור למסור עצמו וכן להמשי"ח (ברכה) קודם מ"ת שאני. ובליקוטי שפ"א סוטה כ' שמתוס' מ' דדינא הוא וזה תמוה לו. ועי' שבות יעקב א קסד דלא חשיב כשפ' דלענין ב"י. אמנם כדעת התוס' ור"י כ"ד הרשב"ץ [אבות ג, טו] וכל"מ בחינוך [ויש לפקפק ע"ז דדרך אזהרה מ' קצת כדי להגדיל הזהירות, אמנם א"כ הו"ל לאתויי בפתחת המצוה ולא בדיניה וצ"ע], וכ"כ הפר"ח במים חיים להרמב"ם וכ"פ הפמ"ג הנ"ל ובבנין ציון קעב והבנין שלמה הנ"ל ובבית האוצר ה: [עי"ש שתמה שאין למדים מקודם מ"ת ובדברי שאול יישב דמילתא דתליא בסברא למדין] וב"פ לה"ל ג ק"א יו"ד קנז [עי"ש שלמד כן מיוסף וצ"ע כנ"ל דמדברי רשב"ג עצמו במ"ר מוכח דל"ה סכנ"ג].

ובביאור לשון 'נוח לו' שהאריך הר"י **ליסיצין** עי' בבנין שלמה הנ"ל שכל שהוא לאו דוקא. ובי' זה השער' בשם ס' מצות הלבבות שבא לכלול גם באופן שאינו מחוייב בכך, וכתמר, דהוי רק חומרא דיהודה חשיב כרודף, ואעפ"כ החמירה על עצמה. והדברים דחוקים טובא, ל"מ להרמב"ן ועוד דנמסר דינה ליהודה כמלך או כבעל הדין כמנהגם, בודאי ל"ח רודף. ותו דהרי אינה רשאה להחמיר על עצמה אפי' בישאל בכה"ג דהא שרי להחמיר בשאר עבירות רק כשהחמיר להעבירו על דת, וא"כ האיך החמירה ע"ע. ואי משום דבב"נ ל"א וחי בהם, א"כ א"א ללמוד ממנה לדין כלום. אלא אי נימא כהפנ"י ודעימיה דשרי ואינו חייב, אבל לומר דחייב למסור עצמו, וגם רשאי להחמיר כשאינו חייב אי"ז אלא מילתא דתמיהא. וצ"ע. וע"ע בשיחות מוסר ב עמ' קלד שלמד מזה דגם נח מלבד שמחוייב בכך, ע"ש.

הרב אהרן מאור

לגליון תקנה - עוני ועושר

במאמרו של **הרב אברהם לוי** בענין תפילה על עושר, ראוי לציין כמה דברים בענין זה א. מצינו ששלמה המלך ע"ה ביקש מהקב"ה [משלי ל' ח'] 'ריש ועושר אל תתן לי הטריפנילחם חוקי פן אשבע וכיחשתי וגו'. ב. כתב הגאון האדר"ת בספרו תפילה לדוד עמ' קנ"ג, שאין לומר בתפילה שאומרים בעת פתיחת הארון בימים נוראים 'ותתן לי עושר וכבוד' כי לא מצינו שתקנו חז"ל בקשה כזאת עכ"ד.

אלא שיש להעיר על זה דמצינו בהרבה מקומות שתקנו לנו הקדמונים תפילה על עושר ונציין כמה מהם - 1. הגמ' בנדה ע: מה יעשה אדם ויתעשר וכו' יבקש רחמים וכו'. 2. חז"ל דרשו 'עשר בשביל

נושאי הגליונות הקרובים בס"ד

שמות - חיוב האם במילה וחינוך וארא - יו"כ קטן

ד"ת [עד 700 מילים] יתקבלו בצירוף שם מלא בדוא"ל: a740700@gmail.com באותו שבוע, עד יום שלישי בלילה

בכת"י, עד יום א' בתיבה שע"י אוצה"ס בצירוף הוצ' הקלדה (10 ש' לעמ')

לתרומות בכרטיס אשראי במכשיר "נדרים פלוס"

בספריית בית יוסף וכן בכל המכשירים בתפריט קופות נוספות: עומקא דפרשה או בטלפון: 03-76-3-0585 "נדרים פון" שלוחה 74 [ע"ד]

הקופה שגדולי הדור סומכים וממליצים עליה

תורמים לעניי העיר ורואים ישועות

